

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет іноземних мов

Кафедра німецької філології

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛІНГВІСТИЧНА ВАРІАНТОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Освітньо-наукова програма «Філологія» (PHD)
Спеціальність 035 Філологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “30” серпня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Лінгвістична варіантологія
Рівень вищої освіти	Третій (підготовки доктора філософії)
Викладач	Остапович Олег Ярославович
Контактний телефон викладача	050 513 96 01
E-mail викладача	oleg.ostapovych@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	понеділок 15.00, (В умовах офлайн навчання – на платформі zoom)
2. Анотація до курсу	
<p><u>Предметом вивчення</u> дисципліни є найбільш проблемні питання дослідження функціонування полінаціональних європейських мов – англійської, німецької, французької, іспанської, португальської – поза межами їх традиційних центрів нормування у формі національних мовних варіантів з позицій сучасної теорії рівноправного мовного плюрицентризму. Здобувачі вивчають фахову термінологію, ознайомлюються з основними методами лінгвістичного аналізу.</p> <p>Засвоюючи методику лінгвоваріаційного аналізу мовного матеріалу різного рівня, від слова до тексту, здобувачі розвивають навички аналітичного критичного мислення, досліджують специфіку основних елементів комунікації різного рівня на прикладі недомінантних національно-державних мовних варіацій.</p> <p><u>Ключові терміни:</u> Національний мовний варіант; полінаціональна мова; варіативність; варіація; мовний плюрицентризм; недомінантний національно-державний мовний варіант.</p> <p><u>Методи навчання:</u> Інтерактивна лекція, презентації, дискусії, групова робота, індивідуальна робота, самостійна робота.</p> <p><u>Методи контролю:</u> Тестування, письмова робота - реферат, письмовий фідбек до завдань.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p><u>Метою дисципліни</u> є збагачення лінгвістичних знань аспірантів-філологів, ознайомлення з провідними концепціями і теоріями сучасної лінгвістичної варіантології.</p> <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечити майбутніх фахівців необхідною базою знань для дослідницької роботи шляхом висвітлення актуальних тенденцій розвитку науки про мову, - сформуванню теоретичне розуміння й навички практичного застосування здобутків і теорій провідних шкіл сучасної соціолінгвістики. 	
4. Компетентності	
<p>Інтегральна компетентність Здатність ідентифікувати та розв'язувати комплексні проблеми в галузі філології у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності й пропонувати наукові та прикладні підходи до їхнього вирішення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 2. Здатність до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел;</p> <p>ЗК 4. Здатність спілкуватися з науковою спільнотою українською та іноземною (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) мовами з метою презентації та обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формі;</p> <p>ЗК 5. Усвідомлення необхідності та дотримання норм наукової етики й принципів академічної доброчесності;</p>	

ЗК 8. Уміння використовувати інформаційні та комунікаційні технології в освітньому процесі вищої школи та в науковій дослідницькій діяльності, розробляти методичне забезпечення навчального процесу у філологічній галузі;

Фахові компетентності:

ФК1. Здобуття глибинних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, опанування термінології та методології з досліджуваного наукового напрямку;

ФК2. Здатність до пошуку, опрацювання, аналізу й узагальнення інформації, систематизації та інтерпретації фактичного матеріалу для проведення самостійних наукових досліджень у галузі філології;

ФК3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і методологій, класичних і новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів;

ФК4. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних та експериментальних методів;

ФК7. Здатність до лінгвокреативної та літературно-критичної діяльності в науково інноваційній сфері;

ФК10. Здатність здійснювати викладацьку діяльність в межах спеціальності «Філологія».

5. Програмні результати навчання

ПРН 1. Вміти на основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загально філософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання;

ПРН 2. Знати основні класичні та новітні філологічні теорії та концепції, фундаментальні праці з обраного наукового напрямку, термінологію, історію розвитку та сучасний стан наукових досліджень, вміти ідентифікувати теоретичні й практичні проблеми з філології, розуміти актуальність теоретичних і практичних проблем в галузі дослідження;

ПРН 3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію;

ПРН 4. Обирати адекватну до предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології;

ПРН 9. Ефективно спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі, зокрема й міжнародному, для розв'язання різноманітних фахових вузькоспеціальних і загальних завдань у галузі філології та міждисциплінарних досліджень;

ПРН 10. Презентувати результати власних оригінальних наукових досліджень державною та іноземною мовами в усній та писемній формі: продукувати і нормативно оформлювати різножанрові наукові тексти відповідно до сучасних вимог (стаття, есе, презентація, виступ на конференції, публічна науково-популярна чи наукова лекція тощо).

6. Організація навчання

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
Семінарські (практичні) заняття	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	035 Філологія	2	Вибірковий

Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. ТЕОРІЯ МОВНОГО ПЛЮРИЦЕНТРИЗМУ	Лекція	2-5; 8, 9, 20-22	2	5	Вересень
	Семінар		1		
Тема 2. Соціолінгвістичні критерії розрізнення національних мовних варіантів та діалектів мови	Лекція	1; 27-29	2	5	Вересень
	Семінар		1		
Тема 3. ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО МОВНОГО ВАРІАНТІВ І НЕДОМІНАНТНІ ВАРІАНТИ	Лекція	6; 7; 11; 13; 33; 38	2	5	Жовтень
	Семінар		1		
Тема 4. Лінгвістичні ситуації і мовна політика в європейських країнах у добу глобалізації	Лекція	6; 7; 10; 12; 14-16	2	5	Жовтень
	Семінар		1		
Тема 5. Сучасна лінгвістична ситуація у німецькомовних країнах	Лекція	20; 22; 25; 37; 38	2	5	Жовтень
	Семінар		1		
Тема 6. Тенденції розвитку мовного плюрицентризму за умов євроінтеграції	Лекція	7; 9; 15; 31	2	5	Листопад
	Семінар		1		
Тема 7. ЛІНГВОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В ШВЕЙЦАРІЇ У ДЗЕРКАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ	Лекція	6; 8; 9; 24; 33; 40	2	5	Листопад
	Семінар		1		

<p>Тема 8.</p> <p>ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ АВСТРІЙЦІВ ТА ЇЇ ЛЕКСИКОГРАФІЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ</p>	<p>Лекція</p> <p>Семінар</p>	<p>6-9; 14-16; 20; 23; 32; 37</p>	<p>2</p> <p>1</p>	<p>5</p>	<p>Листопад</p>
<p>Тема 9.</p> <p>Концепція варіантного тлумачного словника сучасної плюрицентричної літературної мови</p>	<p>Лекція</p> <p>Семінар</p>	<p>23; 26; 30; 34-36; 39</p>	<p>2</p> <p>1</p>	<p>5</p>	<p>Грудень</p>
<p>Тема 10.</p> <p>Мовна політика ЄС у руслі лінгвістичного плюрицентризму</p>	<p>Лекція</p> <p>Семінар</p>	<p>5; 7; 15; 25; 31; 32</p>	<p>2</p> <p>1</p>	<p>5</p>	<p>Грудень</p>

7. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Система оцінювання курсу побудована згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів, що регламентовані в університеті. По закінченні курсу здобувачі отримують залік на підставі оцінок, отриманих на практичних заняттях. Максимальна кількість балів, яку здобувачі можуть отримати, відвідуючи практичні заняття – 50 балів. Передбачено письмову роботу, яка оцінюється в 20 балів. Передбачена також підсумкова контрольна робота (тестування), за яку здобувачі отримують максимально 30 балів.</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Письмова робота до передбачає індивідуальний творчий аналіз мовного матеріалу за власним вибором на основі розглянутих на лекціях і практичних заняттях теорій лінгвістичної варіантології. До кожної роботи подається перелік завдань, які корелюють з теоретичними положеннями, на яких базуватиметься практичний аналіз. Мовний матеріал (художні тексти, медіа тексти, кіно дискурс, тощо) для аналізу обирається здобувачами самостійно й індивідуально.</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>Оцінюється робота на усіх 10-ти заняттях упродовж семестру. Максимальна кількість балів, яку здобувач/-ка може отримати на заняттях – 50.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>При виставленні заліку (максимум 100 балів) враховуються навчальні досягнення здобувачів (бали), набрані під час аудиторних занять, при виконанні</p>

індивідуального письмового завдання, а також бали за тематичну контрольну роботу.

8. Політика курсу

Максимальна сума балів, яка присвоюється здобувачам за курс, становить 100 балів, яка є сумою балів за виконання практичних завдань (50+20) та підсумкового тестування (30).

При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховується присутність здобувача на заняттях, активність під час практичних занять; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час опитування та виконання письмових завдань; списування та плагіат, а також результати відпрацювання занять, пропущених з поважної причини.

Здобувачі мають право відпрацювати пропущені практичні заняття у письмовій формі. Здобувачі, які не набрали 50 балів за відомістю №1, мають право перескласти залік за відомістю № 2.

На консультаціях викладача здобувачі мають можливість отримати роз'яснення питань, з якими виникли труднощі у процесі підготовки до практичних занять та при виконанні індивідуальної письмової роботи.

Дотримання **академічної доброчесності** засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету:

Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за покликанням:

<https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

9. Рекомендована література

Базова

1. Жлуктенко Ю. О. (ред.) Варианты полинациональных литературных языков. – К.: Наукова думка, 1981. – 278 с.
2. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). - К., 1999.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. - К., 2006. – 716 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. – Полтава: Довкілля - К., - 2008.
5. AMMON U. Sociolinguistics/Soziolinguistik. An International Handbook of the Science of Language and Society/ Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft. 2. vollständig neu bearbeitet und erweiterte Auflage. hrsg. von Ulrich Ammon et al. 1. Teilband. – 2005.
6. AMMON U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten. — Berlin / New York: de Gruyter. — 1995. - 575 S.
7. Clyne M. Language and Society in the German-Speaking Countries. Cambridge [u.a.]: Cambridge Univ. Press. – 1984.
8. CLYNE M. Pluricentric Languages. — Berlin / New York.- 1992 - 652 P.
9. Clyne M. G. Pluricentric Language/ Plurizentrische Sprachen // Sociolinguistics/Soziolinguistik. An International Handbook of the Science of Language and Society/ Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft. 2. vollständig neu bearbeitet und erweiterte Auflage. hrsg. von Ulrich Ammon et al. 1. Teilband. – 2005. – S. 296 -300.
10. Domaschnew A. Ade, DDR-Deutsch! // Muttersprache. – 101. – 1991. – S.1-12
11. Domaschnew A. Noch einmal über die nationalen Sprachvarianten im Deutschen // Zeitschrift für germanistische Linguistik. – №17. – 1989. – S. 342 – 355.

12. Domaschnew A. Zum Problem der terminologischen Interpretation des Deutschen in Österreich // Muhr R.(hrsg.) Internationale Arbeiten zum österreichischen Deutsch und seinen nachbarsprachlichen Bezügen.— Wien: Verlag Hölder-Pichler-Tempsky. — 1993. - S. 7-21
13. Földes Cs. Deutsche Phraseologie kontrastiv. Intra-und inter — linguale Zugänge.— Deutsch im Kontrast.— Band 15. — Heidelberg : Julius Gross Verlag, 1996.— 222 S.
14. Muhr R. (hrsg.) Internationale Arbeiten zum österreichischen Deutsch und seinen nachbarsprachlichen Bezügen. — Wien: Verlag Hölder-Pichler-Tempsky. - 1993— 133 S.
15. Muhr, R., Schrodt R., Wiesinger P. (Hrsg.) Österreichisches Deutsch. Linguistische, sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutschen. - Wien: Hölder, 1995.
16. Wiesinger P. (hrsg.) Das österreichische Deutsch. — Wien / Köln / Graz, Böhlau Verlag. - 1988.
- Додаткова література**
17. Варениця Е.Я. До питання статусу фразеології у національних лексичних мікросистемах німецькомовних країн / Е.Я. Варениця // Науковий журнал «Мова і культура» – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – Вип. 13. – Т.І (137). – С. 194-201.
18. Варениця Е.Я. До проблеми синонімії та територіально-державного варіювання національно-маркованих фразеологічних одиниць сучасної німецької мови / Е.Я. Варениця // Studia Germanica et Romanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання: науковий журнал / [голов. ред. В.Д. Каліущенко]. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Т. 7. – № 2 (20). – С. 24-33.
19. Варениця Е.Я. Структурно-типологічні особливості німецької варіантної фразеології / Е.Я. Варениця // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – Випуск 32. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – С. 82-86.
20. Остапович О. Я. Національна ментальність у дзеркалі мовного варіанту // Іноземні мови у навчальних закладах. – Київ, 2004. – N 1. – с. 174-188.
21. Остапович О.Я. Гіпотеза подвійної лінгвістичної додатковості // Наук. Вісник Волинського держ. ун-ту. Філологічні науки. - N 2. - Луцьк, 2000. - С. 26-30.
22. Остапович О.Я. Мовний плюрицентризм у глобалізованій Європі. - Наукова конференція «Культура, свідомість, мова в інформаційному суспільстві». – Харків, 2007. – С. 144-146.
23. Остапович О.Я. ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ АВСТРІЙЦІВ. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ // «Актуальні проблеми германської філології». Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Філологічні науки. – Випуск 22. – Том 2. – Чернівці, 2010. – С.64-68
24. Остапович О.Я. Лінгвополітична ситуація в Швейцарії у дзеркалі німецькомовної преси // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. - Філологічні науки. - Випуск 29. — 2012. - С. 105-112.
25. Остапович О.Я. Лінгвістичні ситуації і мовна політика в німецькомовних країнах у добу глобалізації // Нова філологія. / Остапович О.Я. –Запоріжжя. – Випуск 32. – 2008. – С. 205-213.

26. Остапович О.Я., Варениця Е.Я. Про новітню концепцію тлумачного словника сучасної німецької мови «Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol» Ульріха Аммона. «Міжкультурна комунікація: мова-культура-особистість». // Науковий вісник національного університету „Острозька академія”. Серія „Філологічна” / Остапович О.Я., Варениця Е.Я. – Випуск 14. – Острог, 2010. – С.433-438.
27. Földes C. Die deutsche Sprache und ihre Architektur. Aspekte von Vielfalt, Variabilität und Regionalität: variationstheoretische Überlegungen // *Studia Linguistica XXIV (Acta Universitatis Wratislaviensis No. 2743)*, Wrocław 2005. – S. 37–59.
28. Földes, Csaba. Dialektalität und Variation des Deutschen unter Mehrsprachigkeitsbedingungen // *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*. - 70:2 (2003). – SS.177-93.
29. Földes, Csaba. Deutsch als Sprache mit mehrfacher Regionalität: Die diatopische Variationsbreite // *Muttersprache* 112 (2002). – N 3. – S. 225-239.
30. Hofer L., Schmidlin R. Variants of phraseological units in a dictionary of national varieties of Standard German // Allerton D. J., Nesselhauf N., Skandera P. (ed.) *Phraseological Units: basic concepts and their application*. – Basel: Schwabe Verlag, 2004. – p. 171-184.
31. Markhardt, Heidemarie. Das österreichische Deutsch im Rahmen der Europäischen Union.- Frankfurt am Main: Lang, 2005. - 376 S.
32. Pollak W. Was halten die Österreicher von ihrem Deutsch? Eine sprachpolitische und soziosemiotische Analyse der sprachlichen Identität der Österreicher. - Wien: ÖGS//ISSS, 1992. – 170 S.
33. Rash F. Die deutsche Sprache in der Schweiz. - Bern: Peter Lang, 2002. – 294 S.
34. Schmidlin R. Lexikographische Probleme bei phraseologischen Varianten / Schmidlin, Regula // Földes C., Wիրrer J. (Hrsg.) *Phraseologismen als Gegenstand sprach- und kulturwissenschaftlicher Forschung. Akten der europäischen Gesellschaft für Phraseologie (EUROPHRAS) und des Westfälischen Arbeitskreises „Phraseologie/Parömiologie“ (Loccum 2002)*. – Hohengehren: Schneider Verlag, 2004. – S. 377–391.
35. Schmidlin R. Nationale Varianten standarddeutscher Phraseologismen / Schmidlin, Regula // Palm–Meister C.(hrsg.) *”Europhras 2000”*. Akten der internationalen Tagung zur Phraseologie. Aske (Schweden), 15.–18. Juni 2000. — Tübingen: Stauffenburg Verlag, 2004. - S. 435-446.
36. Schmidlin, Regula. Phraseme in standardsprachlichen Varietäten des Deutschen. *Phraseological expressions in German standard varieties* // Burger, Harald et al. (eds.): *Phraseology. An International Handbook of Contemporary Research*. - Berlin/New York. - Vol. 1. - Berlin: Mouton de Gruyter, 2007.
37. Wiesinger P. ‘Nation’ und ‘Sprache’ in Österreich. In: Gardt A. (Hrsg.): *Nation und Sprache. Die Diskussion ihres Verhältnisses in Geschichte und Gegenwart*. Berlin/New York: de Gruyter. – 2000- - S. 525–562.
38. WIESINGER P. Die deutsche Sprache in Österrich // Wiesinger P. (hrsg.) *Das österreichische Deutsch*. — Wien / Köln / Graz, Böhlau Verlag. -1988— S. 9- 31.
39. Wiesinger P. Zum „Österreichischen Wörterbuch“. Aus Anlaß der 38. neubearbeiteten Auflage (1997). In: *Zeitschrift für germanistische Linguistik* – 28. – 2000. - S. 41–64.